

SANDSVALEN - NÆR TRUET OG MED UTFORDRENDE VALG AV HEKKESTED

Sandsvale er en rødlistet fugl, med tilbakegang i flere europeiske land, inkludert Norge. Den hekker i grustak, veiskjæringer og annet, og hekker gjerne nært pågående næringsvirksomhet. Dette informasjonskrivet gir råd om lovverk og ivaretagelse.

På retur

Estimatene for den norske sandsvalebestanden blir stadig lavere. I perioden 1970-1990 antok man at 100 000 – 250 000 par avla norske territorium et besøk i hekketiden. I 2015 estimerte NOF at Norge bare har 10 000 – 15 000 par, basert på fylkesvise gjennomganger. Selv om kunnskapen om sandsvalebestanden er blitt bedre og estimatet dermed har et økt presisjonsnivå, er det ingen tvil om at tilbakegangen er reell og omfattende. Sandsvala var Årets Fugl i 2010, og prosjektet indikerte en tilbakegang av sandsvale på mer enn 50 % på 20 år. Den har status som nært truet (NT) på den norske rødlisten for arter.

Sandsvalene finnes spredt over det meste av Norge, og er den eneste svala vår som graver ut reirhullet i sand. Våre to andre svaler heter taksvale (også nær truet) og låvesvale.

Sandsvalene fanger store mengder insekter i løpet av en sommersesong, og er dermed direkte nyttig for oss mennesker.

KONTAKT

Norsk Ornitologisk
Forening
NOF@birdife.no

SANDSVALE

Utsatte hekkeplasser

Sandsvalene hekker i kolonier, og graver ut reirhull i vertikale jord- og sandvegger. Ikke sjeldent blir menneskeskapte eller menneskepåvirket biotop tatt i bruk, som grustak og veiskjæringer. Andre finner gunstige forhold ved elvebredder eller i overgangen mellom myr og innsjøer. I områder som fortsatt har en del elveleier og myrområder intakte, slik som på Andøya i Nordland og flere steder i Finnmark, er slike hekkelokaliteter vanlige.

Omfanget av egnede hekkeplasser er i stadig forandring, men man antar at tilgangen på dem har gått ned, og dermed også har hatt en effekt på bestanden. Fremover blir det derfor viktig å ta vare på sandsvalenes hekkeplasser, både de naturlige og de menneskeskapte, og sikre at de får fred i hekkesesongen. Det er flere måter å tilrettelegge for hekking av sandsvale.

Ta vare på sandsvala!

Lokaliteter som tidligere har vært benyttet av sandsvaler, men som har blitt ugunstige på grunn av ras o.l. kan også enkelt restaureres ved å justere sandfasaden/helningsvinkel. Helt eller tilnærmet vertikal helling vil kunne tiltrekke seg sandsvaler. Helling rundt 45 grader er ugunstig for arten. Dersom man driver næringsvirksomhet er rådet enkelt: Det mest hensiktsmessige er å sikre kolonien gjennom avsetting av areal med riktig fasadevinkel der man ikke ønsker å grave inneværende sommer, men gjøre fasadevinkelen ugunstig der man ønsker å grave. Sandsvalas preferanse for områder der det nylig er gravd eller er aktivitet har med dens ønske om brattest mulig vinkel, bl.a. for å beskytte seg mot predatorer.

Skulle sandsvalene etablerer seg «feil» sted, må arbeidet her opphøre til hekkesesongen er over.

Sandsvale er en effektiv insektsjeger, og er med på å regulere mengden insekter.
Foto: Håvard Eggen

Kolonier med sandsvaler kan inneholde alt fra noen få par til et tresifret antall par. Foto: Steve Baines.

SANDSVALE

Sandsvalene har ofte to kull, men i begynnelsen av september vil kolonien som regel være forlatt.

Sandsvalene tar i bruk gamle utgravde hull, men i mange tilfeller ser ut som om sandsvalene i de fleste tilfeller foretrekker å lage nytt hekkeshull hvert år. En slik strategi gir ekstra trygghet i forhold til ras og predatorer.

Tenk også på at reirgangene kan være inntil en meter lange, og at vibrasjoner fra arbeide og kjøretøy kan ødelegge reirgangene, og dermed hekkingen.

Hekkende fugler er beskyttet i lovverket

Hekkende fugler og deres egg og unger er fredet i hekketiden. Det følger av § 15 i naturmangfoldloven, der det heter: «Ved enhver aktivitet skal unødig skade og lidelse på villlevende dyr og deres reir, bo eller hi unngås.» Dyrevelferdsloven er også relevant.

Hekkeplassene til sandsvala som regel er godt synlige og kjente, noe som gjør at vi fint kan ta hensyn til dem. Artens generelle trusselnivå og forvaltningsmessige status, gjør at vi alle bør bidra til dette.

Direktoratet for mineralforvaltning setter ofte vilkår angående sandsvale. Høringsuttalelsene til Fylkesmannen som faginstans for naturmangfold et viktig grunnlag når de vurderer om og hvilke vilkår de stiller, samtidig som direktoratet også skal gjøre en selvstendig vurdering iht. naturmangfoldloven.

Typiske vilkår direktoratet setter mht. sandsvale går på stans i driften i hekkeperioden i aktuelle område og bevaring av hekkeplass / tilrettelegging etter avsluttet drift. Det vil si at det ikke foretas inngrep, herunder avslutningsarbeider, i området hvor det hekker sandsvale. Bratte skrenter må like fullt sikres i tråd med mineralloven § 49, slik at arbeidene ikke medfører fare for mennesker, husdyr eller tamrein. I forbindelse med istandsetting av

Sandsvalen graver selv ut ganger, og reirkammeret med egg og unger kan ligge inntil en meter inn i sandveggen.
Foto: Ingar Jostein Øien.

Sandsvala trekker til Afrika om vinteren, og kan påvirkes av endrede leveforhold under trekket og på overvintringsstedet. Å sikre norske hekkeplasser er vårt bidrag til en bedre bestand. Foto: Steve Baines

SANDSVALE

uttaksområdet kan de sette vilkår om at det tilrettelegges for hekkeplass for sandsvale dersom hekkeplassen fjernes etter hekkesesongen av drifts- eller sikkerhetshensyn.

Hvis du vil se vilkårene i et aktuelt uttak kan du be om innsyn hos direktoratet.

Dette informasjonskrivet er laget i juni 2020.